

Σποράκι .....πηγή ζωής

Σταματία Γκουγκουλούλη
Δασκάλα
stam_goug@yahoo.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το πρόγραμμα του ΚΠΕ Λαυρίου «Σποράκι πηγή ζωής» προσπαθεί να εισαγάγει τους μαθητές σε ένα διαφορετικό τρόπο εκπαίδευσης. Αναπτύσσεται με τη μορφή δικτύου και δεν περιορίζεται μόνο στην παροχή γνώσεων αλλά καλλιεργεί δεξιότητες, διαμορφώνει στάσεις και αξίες και επιδιώκει αλλαγή συμπεριφορών. Είναι ένα πρόγραμμα που εφαρμόζεται εντός και εκτός του σχολικού χώρου βασισμένο στο πολυεπιστημονικό και διεπιστημονικό μοντέλο που ενσωματώνει στοιχεία της Π.Ε. και προτείνει ως εργαλεία ένα σύνολο δράσεων από το «Εγχειρίδιο παιδαγωγικών δραστηριοτήτων» και το «Σποροτετράδιο». Το τελευταίο διαθέτει φύλλα εργασίας που στοχεύουν στη βιωματική προσέγγιση και ανάπτυξη της αειφορίας, καθώς είναι πια γεγονός ότι η έξαρση των κοινωνικών προβλημάτων οδηγεί σε νέα ένταση των οικολογικών προβλημάτων και το αντίθετο.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Σχολικά Προγράμματα

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: σπόρος – ζωή – μαθητές – βιωματική προσέγγιση – αειφορία – όξυνση προβλημάτων – πολιτισμός

Οι κάτοικοι των πόλεων έχουν βιώσει από τα πρώιμα ήδη παιδικά τους χρόνια ένα φόβο, πολλές φορές μια απέχθεια σε πολλά φαινόμενα της φύσης που εκδηλώνονται έξω από το τεχνητό, αλλά "προστατευόμενο" περιβάλλον του σπιτιού τους. Φράσεις όπως "Γέμισες λάσπες", "Πάλι βρέχει", "Μη στα χώματα"... δηλώνουν έναν παράλογο τις περισσότερες φορές φόβο, ο οποίος εμποδίζει την έκθεση των ατόμων σε κάτι πολύ συχνά έκδηλα ενδιαφέρον, όπως η παρατήρηση ενός φυτού ή ενός εντόμου.

Ο σύγχρονος πολιτισμός υποχρεώνει το παιδί να παρατηρεί τη φύση πίσω από το παράθυρο. Παρακολουθεί τα φυσικά φαινόμενα μέσα από τα παράθυρα του διαμερίσματος, εφόσον το επιτρέπουν οι κουρτίνες, οι τοίχοι του απέναντι διαμερίσματος και άλλα τεχνητά εμπόδια. Η έκθεση του παιδιού στη φύση καλύπτεται από την εκδρομή της Κυριακής που παρατηρεί τη φύση σαν αξιοθέατο μέσα από τα παράθυρα του αυτοκινήτου, αφού άλλωστε τις περισσότερες φορές ο τελικός προορισμός της εκδρομής είναι... η ταβέρνα. Η παρακολούθηση ενός ντοκιμαντέρ για τη φύση μπορεί, αντί να καλύψει την έλλειψη γνώσης ενός συγκεκριμένου θέματος από τα παιδιά, να καταλήξει να γίνει "βαρετό".

Όλος ο σύγχρονος πολιτισμός αλλά και πολλά σχετικά βιβλία υποβάλλουν στο παιδί την ιδέα ότι προορισμός της φύσης είναι να υπηρετεί τον άνθρωπο. Αυτός ο "ωφελιμισμός" υποδηλώνεται σε στερεοτυπικές αντιλήψεις του τύπου: το δέντρο μάς δίνει οξυγόνο αλλά και ξύλο για έπιπλα και χαρτί να γράφουμε... Η θάλασσα μάς δίνει ψάρι και έναν πρόσφορο τόπο για αθλητικές δραστηριότητες όπως σκι, κολύμπι

...

Το παιδί μεγαλώνει με την πεποίθηση ότι η φύση αποτελεί το αντικείμενο-μέσον που έχει δημιουργηθεί για να το εξυπηρετεί και να το πλαισιώνει σε όλες του τις εκδηλώσεις. Έτσι ο μεθυσμένος ενήλικας δε θα διστάσει να φερθεί απέναντι στη φύση με μοναδικό γνώμονα το προσωπικό του συμφέρον.

ΣΤΟΧΟΙ

Γνωστικοί : Να γνωρίσουν οι μαθητές τη χρήση των σπόρων και των φυτών στο οικοσύστημα και να εκτιμήσουν τη θέση τους μέσα σε αυτό.

Να κατανοήσουν τις ανάγκες των φυτών αλλά και τους κινδύνους που διατρέχουν είτε από ανθρώπινες παρεμβάσεις είτε από ακραίες κλιματολογικές συνθήκες.

Να εξοικειωθούν με τον επιστημονικό τρόπο σκέψης και εργασίας.

Ψυχοκινητικοί : Να αναπτύξουν δεξιότητες καλλιέργειας και συντήρησης φυτών.

Συναισθηματικοί : Να αγαπήσουν αρκετά από τα φυτά της ελληνικής χλωρίδας, να τα γνωρίσουν σ' όλες τις φάσεις ανάπτυξης (και σε όλες τις εποχές του έτους) και να αναπτύξουν θετικές στάσεις για τα φυτά.

Με τη συμμετοχή 75 μικρών παιδιών Α΄ τάξης στο πρόγραμμα του δικτύου Κ.Π.Ε Λαυρίου «Το σποράκι πηγή ζωής» επιχειρείται να εισαχθούν οι μαθητές σε ένα διαφορετικό τρόπο εκπαίδευσης γιατί αυτό το πρόγραμμα δεν περιορίζεται μόνο στην παροχή γνώσεων αλλά αναπτύσσει δεξιότητες, διαμορφώνει στάσεις και αξίες και επιδιώκει αλλαγή συμπεριφορών. Σποράκι, πηγή ζωής. Ο σπόρος, ο μικρός σε μέγεθος ήρωας, γίνεται ένα γνωστικό αντικείμενο αλλά και εργαλείο μάθησης για τους μαθητές .

Κάθε παιδί αντιλαμβάνεται ότι είναι μέρος της φύσης γιατί υπόκειται στους ίδιους φυσικούς νόμους όπως κάθε τι στον πλανήτη μας και πετυχαίνει ένα σημαντικό βήμα για μια ωριμότερη σχέση του με το περιβάλλον.

Η καθολικότητα των φυσικών νόμων υποβάλλει τη συνείδηση των ορίων και η αλληλεξάρτηση των ζωντανών οργανισμών την ανάγκη του σεβασμού και της συνύπαρξης. Έτσι το άτομο ωριμάζει κοινωνικά και συνειδητοποιεί ότι :

«Υπάρχουν γύρω μου κι άλλοι σαν κι εμένα»

«Πρέπει να τους σέβομαι»

«Πρέπει να επικοινωνώ»

«Έχουν ανάγκες όπως εγώ».

Οργανώνουμε συστηματικά τέτοιες δραστηριότητες που έχουν κάποιους κοινούς στόχους οι οποίοι αποτελούν και στόχους των αναλυτικών προγραμμάτων και που ωθούν το παιδί να λειτουργεί μέσα στη φύση γιατί αυτό θα το βοηθήσει να αποκτήσει σωστή κοινωνική συμπεριφορά και υπεύθυνη περιβαλλοντική συνείδηση.

Η φύση από μόνη της προσφέρει ποικιλία φαινομένων από τα πιο απλά ως τα πιο σύνθετα. Τα φαινόμενα της φύσης προκύπτουν με τις αλληλεξαρτήσεις τους, τη συνθετότητά τους αλλά και με μια μοναδική τάξη και κοινωνικότητα. Κι ο πιο μικρός κήπος είναι ένα πλούσιο ανοιχτό εργαστήριο.

Εκεί με κατάλληλη καθοδήγηση, μπορούν να βιώσουν εμπειρίες καθοριστικές για την παραπέρα νοητική τους ανάπτυξη. Το παιδί μαθαίνει μέσα από τις άμεσες εμπειρίες που αποκτά κι η σκέψη του εξαρτάται καθοριστικά από συνεχείς αλληλεπιδράσεις με το περιβάλλον. Γι' αυτό οι δραστηριότητες που οργανώνουμε προσβλέπουν :

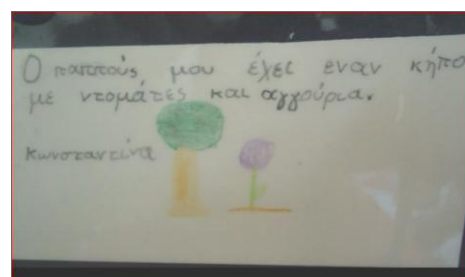
- Στην απόκτηση εμπειριών από το φυσικό περιβάλλον
- Σε συνεχείς αφορμές για αλληλεπιδράσεις με το φυσικό χώρο με διαφορετικό αντικείμενο κάθε φορά
- Στη συστηματική προσέγγιση του αντικειμένου με ασκήσεις όπως για παράδειγμα η συλλογή φύλλων διαφόρων φυτών (ταξινόμηση, σύγκριση...)

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Χωρισμός των μαθητών σε ομάδες.

Συζήτηση μέσα στην τάξη. Είναι βασικό μέρος υλοποίησης κάθε δραστηριότητας. Βοηθά τους μαθητές όχι μόνο να εκφράσουν γνώμες και απόψεις αλλά και να λύσουν απορίες τους και να κατανοήσουν καλύτερα τα γνωστικά στοιχεία που παρέχει η κάθε δραστηριότητα. Μετά ακολουθεί ένα μικρό κείμενο γραπτής ελεύθερης έκφρασης που συνοδεύεται από ζωγραφιές σχετικές με σπόρους - φυτά που υπάρχουν στο κοντινό περιβάλλον τους.

Μετά την παραγωγή του κειμένου γίνεται η συλλογή σπόρων σε σακουλάκια από είδη που τρώμε. Έτσι αναπτύσσουν και υιοθετούν συνήθειες υγιεινής διατροφής.

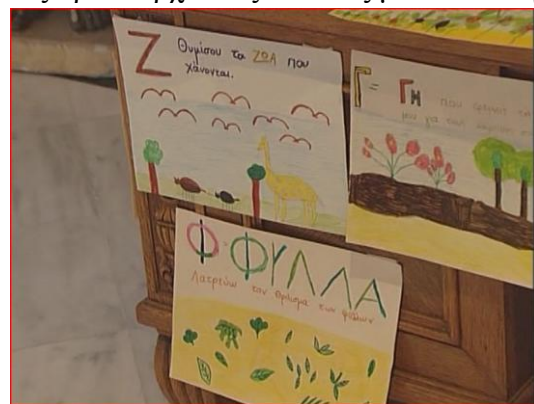
Ακολουθεί συγκριτική μελέτη των σπόρων με απλά εποπτικά μέσα που στοχεύει στην εξάσκηση της παρατηρητικότητας και της διάθεσης για έρευνα στο πεδίο.

Μέσα σε κεσεδάκια φυτεύει ο κάθε μαθητής σπόρους που ήδη έχει φέρει από το σπίτι τις προηγούμενες μέρες παρακολουθώντας τις φάσεις ανάπτυξης του φυτού και τη βλαστική ικανότητα των σπόρων.

Στη συνέχεια οι μαθητές ανακαλούν γνώσεις προϋπάρχουσες και νέες μέσα από την παραγωγή πρωτότυπων κειμένων. Δημιουργούν «Το αλφαβητάρι της φύσης», εικονογραφημένες προτάσεις 24 παιδιών για κάθε γράμμα της αλφαβήτα σε σχέση με το φυσικό περιβάλλον.

Στην επόμενη φάση έχει προγραμματιστεί η επίσκεψη της συγγραφέα Φιλομήλας Βάκαλη-Συρογιαννοπούλου στο πλαίσιο της επαφής των μαθητών με λογοτεχνικά έργα οικολογικού περιεχομένου στην τάξη, καλλιεργώντας έτσι και φιλιαναγνωστική διάθεση. Από πριν έχουν προμηθευτεί όλα τα παιδιά το παραμύθι «Ρόμπολο, το προσφυγάκι του δάσους». Το διαβάζουμε, συζητάμε, λύνουμε απορίες. Παρακολουθούμε τη διαδρομή ενός σπόρου που από το δάσος βρέθηκε στην πόλη, στο ξυλουργείο και πάλι σαν δέντρο στην αυλή ενός

σπιτιού. Γίνονται ερωτήσεις στη συγγραφέα και τα παιδιά κάνουν κολάζ αυτό που τους έκανε εντύπωση από το παραμύθι.

Ο επόμενος στόχος αφορά στην επίσκεψη στον Εθνικό Κήπο. Με τη συμμετοχή τους σε εκπαιδευτικό πρόγραμμα οι μαθητές σε ομάδες μαθαίνουν με παιγνιώδη τρόπο τη σύσταση του νερού, τον κύκλο του νερού, τις ανάγκες των φυτών (φως, νερό, θερμότητα). Γίνονται μετρήσεις, καταγράφουν φυτά, βρίσκουν σπόρους, ακούνε ήχους από πουλιά ή το θρόισμα των φύλλων, βλέπουν ζώακια που υπάρχουν στον Κήπο και τα διαφορετικά είδη των φυτών, βρίσκουν και άλλα υλικά που υπάρχουν στο χώρο του πεδίου τους.

Συλλέγουν φύλλα και φτιάχνουν επί τόπου το δικό τους φυτολόγιο. Τους δίνονται κεσεδάκια, σπόροι και χώμα για να φυτέψουν τα ίδια στο σχολείο. (Επιδίδονται σε χειρωνακτικές εργασίες που τους αρέσουν ιδιαίτερα και που δεν τους δίνεται η ευκαιρία στην πόλη να δοκιμάσουν συχνά).

Συμμετέχουν σε εκπαιδευτικό πρόγραμμα του «Σταθμού πρόληψης» με θέμα : «Ο κήπος με τις 11 γάτες» όπου εδώ ο κήπος αποκτά συμβολικό χαρακτήρα και μέσα από το μεταφορικό λόγο τα παιδιά ωθούνται στο να καλλιεργήσουν στάσεις και αξίες για να αντιμετωπίσουν διάφορες δύσκολες καταστάσεις. Παράλληλα τα παιδιά ήρθαν σε επαφή με διάφορες μορφές τέχνης (κουκλοθέατρο, παντομίμα, ζωγραφική, θεατρικό παιχνίδι...) και εκφράστηκαν με ποικίλους τρόπους (παραγωγή πρωτότυπων κειμένων, ομαδικές δραστηριότητες) ενώ παρουσίασαν το πρόγραμμα στον κήπο του Πολιτιστικού Κέντρου του Δήμου Μοσχάτου.

Διασκευάζεται το «Σποροπαραμύθι» από το σποροτετράδιο (υλικό από το ΚΠΕ Λαυρίου με πολλές δραστηριότητες) και παρουσιάζεται οργανωμένα σε θεατρική μορφή από τα 75 παιδιά των Α΄ Τάξεων. Με βιωματικό τρόπο τα παιδιά δείχνουν τι έμαθαν για τους σπόρους και τα φυτά όλη τη χρονιά. Το παρουσιάζουν στο Πολιτιστικό Κέντρο του Μοσχάτου και αποδεικνύουν ότι το σχολείο είναι ανοικτό και συνεργάζεται με μαθητές, δασκάλους, γονείς και τοπική κοινωνία.

Η αξιολόγηση του προγράμματος επιτεύχθηκε τόσο κατά τη διάρκειά του μέσα από την ανταπόκριση των μαθητών αλλά και κατά τη διαδικασία συγκρότησης και παρουσίασης της τελικής εκδήλωσης που αφορούσε στο υλοποιημένο πρόγραμμα όσο και από τη φεινή παρατήρηση-διαπίστωση υιοθετημένων στάσεων και συμπεριφορών (οι μαθητές και την επόμενη χρονιά εξακολουθούν να επιλέγουν και να φυτεύουν διάφορα φυτά, να τα προσέχουν και να τα προστατεύουν τόσο στον προσωπικό όσο και στο σχολικό χώρο) αλλά και ανάκλησης αποκτημένων γνώσεων.

Ο/Η εκπαιδευτικός δίνει ευκαιρίες στους μαθητές/τριες για εμπλοκή σε διάφορες δραστηριότητες που οργανώνονται με γνώμονα το ίδιο το παιδί και την αντιληπτική του ικανότητα στις οποίες τα παιδιά συμμετέχουν ενεργά, βρίσκονται στο επίκεντρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, με αποτέλεσμα να αποκτούν κίνητρο για μάθηση και ουσιαστικές γνώσεις.

Ο καλύτερος συνδυασμός δραστηριοτήτων μέσα και έξω από την τάξη με βιωματική και ενεργό συμμετοχή των παιδιών βοηθάει ώστε η μάθηση να γίνεται προσωπική υπόθεση του παιδιού.

Κατά την πορεία υλοποίησης ενός προγράμματος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να διασφαλίζει τη σύνδεση με το σήμερα όπως προβλέπεται και από τα ΑΠΣ και να αποσκοπεί σε μικρές αλλά ουσιαστικές αλλαγές στην καθημερινή ζωή του παιδιού.

Αυτού του είδους η προσέγγιση ενδυναμώνει τα παιδιά, τα βοηθάει να κατανοήσουν ότι κάποια πράγματα είναι εφικτά και μπορεί ο καθένας μας να συμβάλει, τα ωθεί στην ανάληψη αποφάσεων και πιθανά στο να διεκδικήσουν λύσεις ως ενεργοί πολίτες από την πολιτεία. Εάν συμβούν αυτά έχουμε μεγαλύτερες πιθανότητες να γίνει πράξη αυτό που επιδιώκουμε: κοινωνία ευαίσθητων και ενεργών πολιτών. Θα καταφέρουμε έτσι να ανατρέψουμε μέσα μας το πρότυπο του άπληστου "Homo Katanolotics" που κυριαρχεί και να μορφώσουμε "νέους πολίτες" που θα αντιλαμβάνονται ότι το "εγγύς περιβάλλον" δεν είναι μια έννοια που αφορά στον αυστηρά προσωπικό μας χώρο αλλά συμπεριλαμβάνει και τον «άλλον» έμψυχο ή άψυχο για να έχουμε τη δυνατότητα να απολαμβάνουμε από κοινού το περιβάλλον που οφείλουμε στις επόμενες γενιές. Πολίτες που με καθημερινές μικρές θυσίες θα δρουν με περισσότερο σεβασμό στο περιβάλλον του αυριανού ανθρώπου.

Κλείνω με τα λόγια από το διήγημα «Ανθισμένο λουλούδι στο καταχείμωνο της κατοχής»:

...Αρπάχτε με την τσάπα και καλλιεργήστε το σπόρο που 'σπειραν ο Σωκράτης, ο Αίσωπος, ο Χριστός και ένα σωρό άλλοι σοφοί. Όποιον δεν κουρευιάσουν τα χέρια απ' αυτού του είδους την καλλιέργεια, αγριάγκαθα και βάτα θα φουντώσουν στα περιβόλια που 'χετε σήμερα στη διάθεσή σας και που αύριο θα γίνουν ή σκεπτόμενοι ή οπαδοί.

Βιβλιογραφία

- Βάκαλη Φ. - Συρογιαννοπούλου (2008). *Ρόμπολο, το προσφυγάκι του δάσους*. Αθήνα: Εκδόσεις Άγκυρα.
- Μπούσαλης Π., *Η φύση γύρω μας*, Αθήνα: Εκδόσεις ΕΕΠΦ
- Πασπάτη Ε. (2003). *Το τριανταφυλλάκι που δεν άνθιζε*. Αθήνα: Εκδόσεις Φυτράκη.
- Σελ Σιλβερστάιν (1989). *Το δέντρο που έδινε*. Αθήνα: Εκδόσεις Δωρικός.
- Συρμαγιάς Κ. (1979). *Η χλωρίδα του Εθνικού κήπου*.
- Φλογαΐτη Ε. (1993). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*. Αθήνα Ελληνικές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις.